

زنان ایرانی، پیشروترین زنان تاریخ

۱۰ بهمن ۱۴۰۳ ساعت ۱۳:۴۰

یکی از نقاط عطف تاریخ زنان ایران تشکیل حکومت‌های شیعه صفوی است و سنگ بنای مشارکت اجتماعی گسترده زنان در صفویه آغاز و در قاجار گسترده شده و برای آن نهاد اجتماعی ایجاد شد

یکی از نقاط عطف تاریخ زنان ایران تشکیل حکومت‌های شیعه صفوی است و سنگ بنای مشارکت اجتماعی گسترده زنان در صفویه آغاز و در قاجار گسترده شده و برای آن نهاد اجتماعی ایجاد شد

ما در دوران قبل از حکومت‌های تشیع با زنان فرهیخته و عالم در دوره‌های مختلف تاریخی آشنا هستیم اما در کل حرکت رصایت بخش اجتماعی وجود ندارد و چه بسا به علت کنیزداری و رواج مشروب‌خواری حاکمان، وضعیت زنان ایران پیچیده‌تر هم شده بود اما حضور و مشارکت اجتماعی سیاسی فرهنگی و اقتصادی زنان بعد از تشکیل حکومت صفویان و در دوره قاجار نیز به اوج می‌رسد که در این یادداشت آن را بررسی می‌کنیم

یکی از این عناصر فرهنگی خاص، که تأثیر شگرفی بر فرهنگ عمومی زنان ایران گذاشت، و زنان ایرانی را از یک عنصر سنتی تبدیل به یک عنصر سیاسی فرهنگی اجتماعی کرد، مسأله عزاداری برای امام حسین(علیه السلام) و برپایی مجالس روضه خوانی بود. هر چند سوگواری برای اهل بیت از مدت‌ها قبل - از زمان ائمه اطهار(علیهم السلام) به صورت پنهانی و نیمه پنهانی وجود داشت اما با روی کار آمدن صفویه و تشکیل یک دولت مرکزی مقتدر و اهتمام و کوششی که در برگزاری عزای حسینی در داخل و خارج، در خانه‌ها، مساجد، تکیه‌ها، معابد و بازار داشتند موجب شد تا عزاداری امام حسین(علیه السلام) به صورت یک نهاد اجتماعی اثرگذار شیعه درآید؛ که حتی پس از اضمحلال صفویه نه تنها این سنت از بین نرفت، بلکه روز به روز موثرتر هم شد و اگر در روز اول، کارکردی جز احیای عزاداری و سوگواری نداشت و چندان وسیع نبود؛ و به نوحه سرایی، شعر و مداحی در مورد حادثه کربلا و حداکثر حوادث کوفه و شام و مدینه اکتفا می‌کردند اما رفته رفته این مراسمات توسعه پیدا کرد و دارای کارکرد تعلیمی و سیاسی اجتماعی شد، شرکت انبوه زنان ایران، بخصوص شهرها، در مجالس روضه خوانی از دوره قاجار به بعد است و یکی از تحولات فرهنگی خوب در زمان قاجار این شد که مشارکت زنان در عزاداری امام حسین تبدیل به یک ارزش اجتماعی برای زنان شیعه شد که این باعث گسترش مشارکت زنان هم نیز شد و زنان پا را فراتر گذاشته و حتی خانه‌های خود را نیز به تکیه‌های عزاداری‌ها و روضه‌های خانگی تبدیل کردند چنان که کسروی می‌گوید: در محرم سال ۱۳۲۴ در تبریز، علاوه بر مساجد و تکایا، از هر ده خانه، در یک خانه مراسم عزاداری برپا بود.

مشارکت زنان در مراسم عزاداری فقط در ایام محرم نبود بلکه شب‌های پنجشنبه، ایام وفات اهل بیت با اهداف دیگری مثل آموزش

احکام و اطلاعات دینی، دیدار بزرگان و علما، احسان کردن به جامعه مومنین نیز انجام می‌شد که همین عمل فی نفسه باعث تقویت همبستگی اجتماعی شیعیان با یکدیگر و بالاخص شکل‌گیری روابط و انجمن‌های زنانه در دل این هیئت‌ها برای زنان متدین شیعه شد. مشارکت گسترده زنان در مراسم اهل بیت معلومات و دانش‌های عمومی آنها را زیاد می‌کرد با اینکه زنان از سواد خواندن و نوشتن محروم بودند و سیستم آموزش منسجمی وجود نداشت اما به معنای این نبود که زنان فرهیختگی خود را پرورش نمی‌دادند بلکه آنها شعر ادبیات و احکام و اطلاعات سیاسی اجتماعی خود را با گوش دادن به موعظه‌ها بیشتر می‌کردند و با آنکه زنان سواد خواندن و نوشتن نداشتند ولی از کامل‌ترین حجاب که خلق زن والاست تبعیت می‌کردند و چندین جنبش مهم سیاسی و اجتماعی و حتی اقتصادی توسط زنان در زمان قاجار را شکل می‌دادند مثل تحریم تنباکو یا مشارکت زنان در مشروطه یا جنگ‌های داخلی!

نکته دیگری که در این فرهنگ نهادینه شده بود شباهت رفتار سیاسی اجتماعی زنان به حضرت زهرا سلام الله علیها بود چرا که آنها سعی در اقل ارتباط با جنس نامحرم داشتند و به مدیریت و ربوبیت خانه افتخار می‌کردند اما در کنار آن مانند حضرت زهرا و حضرت زینب در احساس خطر جامعه به شدت فعال شده و حضور اجتماعی بسیار پررنگی را برای خود تعریف می‌کردند مثل حضور اجتماعی در زمان تنباکو. جالب است زنان در این زمان به قدری علاقمند به شنیدن احکام دینی و تبلیغ دین بودند که در پشت بام‌ها ازدحام می‌کردند تا سخنرانی علما را بشنوند.

مسئله‌ای که در این تحلیل نباید از آن غفلت کنیم این است که آن زمانی که زن اروپایی گمان می‌کرد برای داشتن استقلال و مدنیت باید عریان شود و هالیوود را توسعه دهد و در کارخانه‌ها کارگری کند، همین زنان شیعه استقلال اجازه‌ی حضور در مراسم اهل بیت را داشتند. آنها حتی بدون اذن شوهر می‌توانستند حج تمتع واجب خود را انجام دهند، در این مشارکت‌ها آنها تلاش می‌کردند بحث اجرای دین خداوند که در زمان غیبت بر عهده علما بود را یاری کنند و این نمونه‌ی تاثیر سیاسی زنان بر تقسیم قدرت‌های معاصر بود.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49983/تاریخ-پیشروترین-ایرانی-زنان/49983>